

Juozas Sungaila – antrasis Pasaulio lietuvių bendruomenės pirmininkas

Ilona STRUMICKIENĖ
VDU Lietuvių išeivijos institutas

Įvairios sukaktys, jubiliejai tampa proga prisiminti iškilius žmones, įvykius ir procesus. 2019 m. lietuviai Lietuvoje ir už jos ribų mini 1949 m. paskelbtą vieną iš svarbiausių lietuvių išeivijos programinių dokumentų – „Lietuvių chartą“. Šis dokumentas skatino ne tik po laisvąjį pasaulį pasklidusių lietuvių vienybę ir sąmoningumą, bet ir padėjo pagrindus Pasaulio lietuvių bendruomenės (PLB) organizacijos susikūrimui bei veiklai. Nuo „Lietuvių chartos“ paskelbimo iki PLB organizacijos atsiradimo (1958 m.) praėjo ne vieneri metai. Jei žvelgtume į PLB istoriją iš laiko perspektyvos, galėtume sakyti, kad PLB formavosi *iš apačios* – iš pradžių daugiausia lietuvių gyvenamose šalyse susibūrė atskirų kraštų Lietuvių bendruomenės (LB), o PLB kaip centrinė, koordinuojanti organizacija atsirado vėliau. Kaip ir kitų organizacijų, taip ir PLB kūrimosi stadija buvo sunki, lydima daugybės iššūkių, o iš jos vadovų reikalavusi daug darbo, išminties ir meilės. Prie PLB vairo jos veiklos pradžioje stovėję asmenys padėjo pagrindus sėkmingai šios organizacijos raidai bei veiklos kryptims.

Dr. Juozas Sungaila

Į pirmąją PLB valdybą 1958 m. Pirmojo PLB Seimo metu buvo išrinkti Kęstutis Grigaitis, Juozas Kralikauskas, Jonas Matulionis, Vytautas Meilus ir Juozas Sungaila, vėliau į ją buvo kooptuoti Bronius Vaškelis Eugenijus Čuplinskas[1]. Pirmuoju PLB pirmininku tapo Jonas Matulionis, po pusės kadencijos šiame poste

jį pakeitė J. Sungaila.

Apmaudu tai, kad apie pirmuosius PLB pirmininkus žinoma nedaug. Jų veikla iki šiol nėra sulaukusi rimtų istorinių tyrimų. Jono Matulionio asmenį ir veiklą pažinti galima iš negausių atsiminimų, publicistikos tekstų, bet J. Sungailos atveju darbai, o ne žodžiai kalba apie šio žmogaus nueitą kelią.

Sungailos istorija panaši į daugelio kitų vadinamosios DP emigracinės bangos atstovų, kurių gyvenimą kardinaliai pakeitė Antrojo pasaulinio karo įvykiai. Didžiosios geopolitikos aplinkybės lėmė tai, kad Lietuvoje pradėtą gyvenimą jam teko tęsti kitoje Atlanto vandenyno pusėje – Kanadoje.

Sungaila gimė 1919 m. kovo 19 d. Bokštų kaime, tuometiniame Kvėdarnos valsčiuje, Tauragės apskrityje. Baigęs Švėkšnos „Saulės“ gimnaziją, pasirinko studijuoti mediciną ir tai darė 1937–1940 m. Vytauto Didžiojo universitete bei 1942–1943 m. Vilniaus universitete. Svarbus šio teksto herojaus gyvenimo faktas – įsijungimas į ateitininkų organizaciją 1933 m. Penki ateitininkų principai (katalikiškumas, tautiškumas, šeimyniškumas, visuomeniškumas ir inteligentiškumas) jam buvo ne banalios deklaracijos, bet visą gyvenimą ir veiklą formuojantys veiksniai. J. Sungaila ateitininkų organizacijoje aktyviai veikė tiek Lietuvos periodu (buvo kuopos pirmininku, Vytauto Didžiojo universiteto studentų ateitininkų sąjungos vicepirmininku[2]), tiek išeivijoje (ypač organizuojant septintąjį ateitininkų kongresą 1965 m.).

Prie Lietuvos antrą kartą artėjant sovietinei kariuomenei, J. Sungaila pasitraukė į Vakarus. Insbruko universitete (Austrijoje) 1945–1947 m. studijavo mediciną ir įgijo medicinos mokslų daktaro laipsnį. 1948 m. iš Europos persikėlė į Kanadą, kur ir gyveno iki savo gyvenimo pabaigos 2012 m. vasario 14 d. Atvykęs į Kanadą, pirmuosius penkerius metus dirbo bendrosios praktikos gydytoju Saskačevane, vėliau specializavosi radiologijos srityje ir dirbo Toronte Šv. Mykolo ir Centrinėje ligoninėse, vertėsi privačia praktika.

Greta gydytojo darbo J. Sungaila labai daug laiko ir energijos skyrė lietuvių išeivių visuomeniniam gyvenimui. Ilgus metus jis kartu su žmona Angelika buvo nepamainomi Kanados lietuvių visuomeninio gyvenimo ramsčiai. Jau 1949 m. J. Sungaila tapo Kanados lietuvių sąjungos (KLS) sekretoriumi[3], nuo 1956 m. – Kanados Lietuvių Bendruomenės tarybos nariu, 1956–1959 m. ėjo krašto valdybos vicepirmininko pareigas[4]. Aktyviai dalyvavo ne tik Kanados LB veiklose, bet ir

kitose lietuvių asociacijose ir iniciatyvose: buvo Toronto Prisikėlimo parapijos komiteto, Kanados lietuvių katalikų centro pirmininkas, Kanados lietuvių jaunimo kongreso rengimo komiteto, Kanados lietuvių gydytojų draugijos narys, o taip pat prisidėjo prie daugelio kitų Kanados lietuvių visuomeninių ir kultūrinių iniciatyvų įgyvendinimo ir plėtros [5].

Kanados Lietuvių Bendruomenės delegatai PLB Seime (iš kairės): prelatas J. Tadarauskas, J. Simanavičius, neatpažintas, dr. J. Sungaila, V. Meilus, K. Grigaitis, J. Mikšys, J. Kardelis, Trūksta I.Matusevičiūtės ir dr. A. Šapokos

Sungailos išeiviška visuomeninė veikla neapsiribojo tik Kanadoje gyvenančiais lietuviais, jam rūpėjo visi po laisvąjį pasaulį pasklidę tautiečiai, o ypač okupaciją

išgyvenantys Lietuvos žmonės. Kalbant apie J. Sungailos veiklą bendrinėse lietuvių išeivių organizacijose, būtina pabrėžti ilgametį J. Sungailos darbą PLB organizacijoje. Kaip jau minėta, jis dirbo pirmojoje PLB valdyboje, o 1961–1963 m. ėjo PLB pirmininko pareigas. J. Sungaila aktyviai prisidėjo rengiant 1978 m. PLB Seimą, jo metu buvo išrinktas PLB Garbės teismo pirmininku[6].

Nagrinėjant J. Sungailos, kaip PLB pirmininko, veiklą ryškėja trys kryptys, kurioms jis skyrė daug dėmesio: 1) PLB veiklos krypties nustatymas, 2) PLB pozicija *ryšių su kraštu* klausimu bei 3) ryšių su kitų kraštų Lietuvių bendruomenėmis, ypač geografiškai nutolusiomis nuo Šiaurės Amerikos, – veikiančiomis Pietų Amerikoje, Europoje, Australijoje – mezgimas ir stiprinimas.

Pirmoji PLB valdyba, vadovaujama pradžioje J. Matulionio, o vėliau ir J. Sungailos, ypač daug energijos skyrė PLB „vietos“ bendrame lietuvių išeivių organizacijų kontekste nustatymui. Žvelgiant iš laiko perspektyvos ryškėja, kad visa pokarinės lietuvių išeivijos veikla koncentravosi dviem viena su kita susijusiomis, viena kitą papildančiomis kryptimis – vadinamojo Lietuvos *vadavimo* bei tautinės lietuvių tapatybės išsaugojimo ir perdavimo jaunajai kartai. Pirmoji kryptis labiau atitiko politinę veiklą, o antroji – kultūrinę. Pasaulio lietuvių bendruomenės organizacijoje J. Sungaila įžvelgė didžiulį potencialą ne tik išlaikyti ir plėtoti lietuvišką tapatybę išeivijos sąlygomis, bet ir efektyviai prisidėti prie Lietuvos laisvinimo. Šioje srityje jis, kaip ir daugelis kitų PLB pionierių, matė susiskaidymą, išsibarstymą, neefektyvumą, nereikalingus konfliktus. Dėl šios priežasties jis kartu su bendražygiais kėlė Lietuvos vadavimo veiklos revizijos klausimą – pasisakydamas už vieningos politinės vadovybės sudarymą.[7] Pirmosios valdybos vadovaujama PLB netgi ėmėsi iniciatyvos „prie vieno stalo suvesti veiksnius ir jiems padėti surasti susitarimui pagrindą“[8]. Nors ši iniciatyva neatnešė lauktų vaisių, vis dėlto tokia pirmosios PLB valdybos nuostata lėmė tai, kad ilgainiui PLB įsitvirtino kaip plačios aprėpties organizacija – užsiimanti ne tik kultūrine veikla, bet aktyviai talkinanti ir Lietuvos laisvinimo veikloj. Atkreiptinas dėmesys, kad, J. Sungailos supratimu, politika – tai įsijungimas į laisvės kovą bet kurioje reikalingoje srityje: „kiekvienas mūsų viešas pareikšimas, kiekvienas Lietuvos vardo iškėlimas, net pats pabėgimas yra politinis veiksmas“[9].

Pirmoji PLB valdyba (iš kairės): pirmasis pirmininkas J. Matulionis, E. Čuplinskas, dr. B. Vaškelis, PLB kultūros tarybos pirmininkas prof. J. Puzinas, rašytojas J. Kralikauskas, antrasis PLB pirmininkas dr. J. Sungaila. Trūksta V. Meilaus ir K. Grugaičio.

Didžiulis susirūpinimas Lietuvos *laisvinimo* reikalu lėmė J. Sungailos, o kartu PLB poziciją vadinamųjų *ryšių su kraštu* klausimu. XX a. 7 deš., kai lietuvių išeivija audringai diskutavo, ar galima bendrauti su okupuota Lietuva ir kaip tai daryti nepakenkiant Lietuvos laisvinimo reikalui, J. Sungailos vadovaujama PLB 1962 m. išreiškė tokią poziciją: „Esamomis sąlygomis bendradarbiavimas su okupuotąja Lietuva, kaip kenkiąs Lietuvos laisvės kovai, yra smerktinas.“[10] Bendrame lietuvių išeivijos kontekste tokia pozicija buvo gana konservatyvi, bet reikia suvokti jos šalininkų motyvus – jie baiminosi, kad bendravimas su kraštu sovietų gali būti panaudotas tarptautinėje erdvėje įteisinant Lietuvos okupacijos faktą. Viename renginyje J. Sungaila pasakė, kad visa, „ką mes darome, darome kenčiančiai Lietuvai“[11], tokiu būdu ir sprendimas nebendradarbiauti su okupuota Lietuva aiškintinas nenoru pakenkti Lietuvos laisvinimo darbui.

Daugėjant diskusijų *ryšių* klausimu, išeivijoje išryškėjo tendencijos vengti kontaktų su oficialiais okupuotos Lietuvos pareigūnais, bet asmeninis bendravimas su artimaisiais ir giminaičiais Lietuvoje tapo nieko nestebinančiu reiškiniu. Būtina pabrėžti, kad ir šiuo atveju elgtasi atsargiai, stengiantis

nepakenkti nei Lietuvos *laisvinimo* reikalui, nei artimiesiems okupuotame krašte.

Pirmosios PLB valdybos veiklos metu, ypač vadovaujant J. Sungailai, buvo padėti pagrindai ryšiams tarp PLB ir Lietuvių bendruomenių skirtinguose žemynuose. Šį J. Sungailos darbą vėliau sėkmingai tęsė kiti PLB pirmininkai – Juozas Bačiūnas, Bronius Nainys[12].

Sungaila buvo aktyvus ne tik PLB, bet ir kitose bendrinėse lietuvių išeivių veiklose. Jis palaikė Rezoliucijoms remti komiteto veiklą, buvo šv. Kazimiero minėjimo išeivijoje 1984 m. organizacinio komiteto pirmininkas ir kt. Būdamas trumpų ir įdomių kalbų sakytojas, J. Sungaila buvo kviečiamas į įvairiausius išeivijos renginius ir tokiu būdu aplankė daugybę išeivijos lietuvių bendruomenių.

Būtina pažymėti ir J. Sungailos filantropinę veiklą. *Draugo, Į laisvę* puslapiuose ne kartą sutiksime padėką J. Sungailai už pagalbą išlaikant šiuos leidinius. Neabejoju, kad nuodugnesnė paieška atskleistų ir daugiau išeivijos leidinių, kuriuos rėmė šis žmogus. Prie netipiškų paramos pavyzdžių galima paminėti laivą, kurį 1999 m. J. Sungaila padovanojo Toronto skautams[13].

Sungailos gyvenimas ir veikla byloja apie nepaprastai darbščią, kryptingą ir tikslą turinčią asmenybę. Tai žmogaus, kuris ėmėsi iniciatyvos ir atsakomybės, kuris dalijo save, savo laiką, energiją ir net pinigus kitiems.

Nuoširdžiai tikėjęs PLB idėja 1981 m. J. Sungaila rašė: „PLB Valdyba yra neabejotinai pati svarbiausia ir veiksmingiausia institucija lietuviškoje išeivijoje ir tik nuo jos priklausys, kiek priaugančios lietuviškos išeivijos kartos pasiliks prie tautos kamieno ir išlaikys savo tautinį charakterį, papročius, kalbą ir kultūrą.“[14] Nors nuo šių žodžių išsakymo praėjo beveik keturiasdešimt metų, tačiau jie neprarado aktualumo ir šiandien. Nemažėjantys lietuvių emigracijos srautai, gausios organizuotų lietuvių bendruomenės ir dar gausesni neorganizuoti lietuviai tampa rimtu iššūkiu PLB išlaikant juos, J. Sungailos žodžiais tariant, „prie tautos kamieno“. Ieškant atsakymų, kaip spręsti kylančius šiandienos iššūkius, verta prisiminti įkvepiančias ankstesnių PLB pirmininkų mintis ir darbus.

[1] Daiva Dapkutė, *Lietuviškos širdies ambasadorius Juozas Bachunas-Bačiūnas (1893–1969)*, Vilnius, 2014, p. 260.
[2] „Kongreso pasisekimu tvirtai tikiu“, *Draugas*, 1965 04 14, p. 4.
[3] V. Širvydas, „Kanados lietuvių sąjunga tapo KLS skyrium“, *Draugas*, 1949 05 10, p. 5.

[4] „Sungaila Juozas“, *Lietuvių enciklopedija*, T. 29, South Boston, 1963, p. 189.
[5]„Kanados lietuvių gydytojų draugija“, *Draugas*, 1977 01 28, p. 6.
[6] „PLB Seimas Lietuvių dienose“, *Draugas*, 1978 07 05, p. 4.
[7] Ona Labanauskaitė, „Vliko sesija ir laiko reikalavimai“, *Draugas*, 1961 11 30, p. 1.
[8] „Liet. Bendruomenė apima visas darbo sritis“, *Draugas,* 1963 07 29, p. 5.
[9] „Liet. Bendruomenė apima visas darbo sritis“, *Draugas,* 1963 07 29, p. 5.
[10] „Lietuvių bendruomenės suvažiavimo nutarimai“, *Draugas*, 1962 11 03, p. 5.
[11] „Šokių festivalis – tautinė manifestacija“, *Draugas*, 1963 07 09, p. 1.
[12] „1978“, *Aidai*, 1979 nr. 1, [interaktyvus] http://www.aidai.eu/index.php?view=article&catid=90%3A197901&id=307%3A1978-metai&option=com_content&Itemid=94 .
[13] „Skautybės kelias“, *Draugas*, 1999 04 21, p. 2.
[14] „Pusiaukėlę priėjus“, *Pasaulio lietuvis,* 1981 nr. 1-2, p. 15.

„Pasaulio lietuvio“ archyvo nuotr.

pasauliolietuvis.lt

„Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.